

Sygn. akt I ACa 1464/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 kwietnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Romana Górecka

Sędzia SA Roman Dziczek

Sędzia SO (del.) Ewa Dietkow (spr.)

Protokolant st. sekr. sąd. Joanna Baranowska

po rozpoznaniu w dniu 14 kwietnia 2015 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa J. R.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Prezesa Sądu Najwyższego

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 2 czerwca 2014 r.

sygn. akt II C 917/13

1. oddala apelację;

2. nie obciąża powoda kosztami postępowania apelacyjnego na rzecz pozwanego.

I ACa 1464/14

UZASADNIENIE

Powód J. R. w pozwie nadanym w dniu 12 października 2013 roku wnosił o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Prezesa Sądu Najwyższego w Warszawie kwoty 450.000,00 PLN (czteryście pięćdziesiąt tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty tytułem odszkodowania, które jest zadośćuczynieniem za straty w majątku powoda w wyniku błędów Sądów: Rejonowego, Okręgowego i Najwyższego.

Pozwany Skarb Państwa – Prezes Sądu Najwyższego reprezentowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy wyrokiem wydanym 2 czerwca 2014 roku w pkt I oddalił powództwo, w pkt II nie obciążył powoda obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania.

Sąd Okręgowy ustalił, że postanowieniem z 25 marca 2011 roku Sąd Rejonowy w Tarnowie dokonał podziału majątku wspólnego byłych małżonków M. R. i J. R. w ten sposób, że wchodzącą w skład majątku wspólnego nieruchomością przyznał na własność M. R., a na rzecz powoda w pkt III zasądził tytułem spłaty kwotę 157.250 zł, płatną z dniem uprawomocnienia się orzeczenia z ustawowymi odsetkami na wypadek opóźnienia. Ponadto w pkt IV zasądził od powoda na rzecz byłej żony tytułem odszkodowania kwotę 197.029 zł, w pkt VI oddalił żądanie powoda rozliczenia nakładów z majątku odrębnego na majątek wspólny, rozliczenia pożyczek oraz odszkodowanie. Apelacja powoda od tego postanowienia w pkt III, IV, VI i VII została oddalona przez Sąd Okręgowy w Tarnowie postanowieniem z 17 listopada 2011 roku. Od orzeczenia sądu II instancji powód wniósł skargę kasacyjną, w której kwestionował przede wszystkim prawidłowość ustalenia równych udziałów w majątku wspólnym, nie zasądzenie od byłej żony na jego rzecz odszkodowania za wyłączne korzystanie ze wspólnej nieruchomości, niedopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego w celu dokonania wyceny nieruchomości wspólnej oraz błędne przyjęcie wysokości zarobków, które uzyskał w USA. Sąd Najwyższy postanowieniem z 11 kwietnia 2012 roku w sprawie sygn. akt III CSK 51/12 odmówił przyjęcia skargi powoda do rozpoznania ze względu na brak przesłanek określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c.. We wniosku złożonym 13 lipca 2012 roku powód wniósł o wznowienie postępowania w sprawie o podział majątku powołując się na odnalezienie urzędowych dokumentów dotyczących okresu zatrudnienia w USA oraz uzyskanych tam zarobków. Sąd Okręgowy w Tarnowie postanowieniem z 29 października 2012 roku odrzucił skargę, gdyż powód uchybił terminowi do wniesienia skargi wynikającemu z art. 407 § 1 k.p.c., a w pozostałym zakresie skarga nie spełniała wymagań określonych przepisem art. 403 § 2 k.p.c.. Zażalenie powoda na to postanowienie Sąd Najwyższy oddalił postanowieniem z 8 marca 2013 roku. Tak ustalony stan faktyczny nie był sporny. Zdaniem powoda źródłem poniesionej szkody były postanowienia Sądu Najwyższego: 1) w przedmiocie odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz 2) w przedmiocie oddalenia zażalenia na postanowienie Sądu Okręgowego w Tarnowie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania.

Sąd Okręgowy zważył, że brak jest podstawy prawnej, która pozwalałaby sądowi powszechnemu badać zgodność z prawem orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy i zasądzać ewentualne odszkodowanie (czy zadośćuczynienie) od Skarbu Państwa. Podstawą prawną, na której opiera się odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej, jest przepis art. 417 § 1 k.c. Jest to przepis o charakterze reguły generalnej, której stosowanie jest wyłączone, gdy istnieje regulacja szczególna. I tak w przypadku prawomocnego orzeczenia wydanego niezgodnie z prawem kwestię odpowiedzialności reguluje przepis art. 417¹ § 2 k.c., w myśl którego jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji administracyjnej, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem, chyba, że odrębne przepisy stanowią inaczej. Cytowany przepis zawęził zatem odpowiedzialność do przypadków wydania orzeczeń, których niezgodność z prawem została stwierdzona we właściwym postępowaniu albo orzeczeń, co do których odrębne przepisy pozytywne nie przewidują obowiązku uzyskania takiego prejudykatu. W przypadku orzeczeń, których niezgodność z prawem musi zostać stwierdzona we właściwym postępowaniu rodzaj tego postępowania oraz charakter objętych nim orzeczeń przewidują przepisy art. 424¹ k.p.c. i art. 424^{1a} § 2 k.p.c.. Kontrolę orzeczeń sądów powszechnych z punktu widzenia ich legalności spełniają: skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia oraz skarga kasacyjna. I tak skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przysługuje od wyroków sądu II instancji kończących postępowanie w sprawie, gdy ich zmiana lub uchylenie w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe oraz w określonych przypadkach wyroków sądu I instancji. Orzeczenie Sądu Najwyższego wydane na skutek wniesienia skargi kasacyjnej traktuje się jak orzeczenie wydane w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi. Sąd Okręgowy podkreślił, że kwestionowane przez powoda orzeczenia Sądu Najwyższego nie podlegają zaskarżeniu w drodze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia - pierwsze kwestionowane orzeczenie to postanowienie z 11 kwietnia 2012 roku o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, stosownie do art. 424^{1a} § 2 k.p.c. powinno być traktowane jak wyrok oddalający skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, - drugie to postanowienie z dnia 8 marca 2013 roku oddalające zażalenie powoda na postanowienie Sądu Okręgowego w Tarnowie, który odrzucił skargę o wznowienie postępowania

o podział majątku wspólnego, gdyż przepis art. 424^{1b} k.p.c. nie stanowi i nie może stanowić podstawy dokonywania przez sąd powszechny oceny orzeczeń Sądu Najwyższego. Przyjęcie takiej możliwości całkowicie wypaczyłoby kontrolę instancyjną orzeczeń oraz rolę Sądu Najwyższego w wymiarze sprawiedliwości. Sąd Okręgowy zauważył, że przepis ten należy odczytywać łącznie z przepisami art. 424¹ i art. 424^{1a} k.p.c. i odwołał się do historii wprowadzenia tego unormowania nowelą do k.p.c. i k.c. z dnia 22 lipca 2010 roku (Dz. U. z 2010 r. Nr 155, poz. 1037). Wynika z tego, że art. 424^{1b} k.p.c. należy stosować wyłącznie do orzeczeń incydentalnych, niekończących postępowania w sprawie. A zatem nie odnosi się on do wszystkich orzeczeń, których swym zakresem nie obejmuje regulacja dotycząca możliwości wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. W konsekwencji tego stanowiska Sąd Okręgowy uznał, że powód nie dysponuje roszczeniem odszkodowawczym wobec Skarbu Państwa, albowiem wyrok Sądu Najwyższego, jako obdarzony niewzruszalnym domniemaniem zgodności z obowiązującym prawem, nie podlega badaniu, a także ewentualnemu wzruszeniu podstaw jego wydania przez sąd powszechny.

Sąd Okręgowy na podstawie art. 102 k.p.c. odstąpił od obciążania powoda kosztami przegranego procesu.

Od tego orzeczenia w całości apelację wniósł powód.

W apelacji skarżący zarzucił Sądowi Najwyższemu, a nie Sądowi Okręgowemu, a naruszenie przepisów art. 417¹ § 2 k.p.c. i art. 398⁹ § 2 k.p.c. Ponownie podkreślił, że „całkowitą winę za stan rzeczy objęty pozwem ponosi Sąd Najwyższy”.

Wnosił o zmianę wyroku w pkt 1 i uwzględnienie powództwa w całości w kwocie 450.000,00 zł.

Pozwany Skarb Państwa – Prezes Sądu Najwyższego reprezentowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa w odpowiedzi na apelację wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja jest nieusprawiedliwiona.

W ramach apelacji powód nie sformułował żadnych zarzutów procesowych w tym w szczególności nie podważał sposobu, w jaki Sąd I instancji ocenił zgromadzone w postępowaniu rozpoznawczym dowody oraz dokonał ich oceny prawnej, a które są podstawą kontrolowanego instancyjnie orzeczenia. Nie zarzucał Sądowi Okręgowemu również uchybień stosowania prawa materialnego.

Ustalenia Sądu Okręgowego oraz ich ocena prawna są kompletne i dokonane prawidłowo, Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne.

Sąd Okręgowy w szerokim wywodzie trafnie uznał, że w sprawie nie zachodzą podstawy odpowiedzialności pozwanego Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Najwyższego. Warunkiem bowiem takiej odpowiedzialności co do pierwszego kwestionowanego orzeczenia - w świetle art. 417¹ § 2 k.c. w zw. z art. 417 k.c. jest istnienie prejudykatu, o którym mowa w art. 424¹ § 1 k.p.c. lub w art. 424^{1a} k.p.c. Przy czym chodzi o prejudykat w postaci orzeczenia Sądu Najwyższego, który stwierdzi naruszenie prawa przez sąd powszechny. Nie jest możliwe ani dopuszczalne kwestionowanie zgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Najwyższego na drodze postępowania ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Skarga ta - podobnie jak skarga kasacyjna - nie przysługuje od orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy. Wynika to wprost z regulacji art. 424^{1a} § 1 i § 2 k.p.c. Co do drugiego postanowienia Sądu Najwyższego z wydaniem którego skarżący wiąże wyrządzenie mu szkody to trafnie Sąd Okręgowy zważył, że na przepis art. 424^{1b} k.p.c. nie może stanowić podstawy dokonywania przez sąd powszechny oceny orzeczeń Sądu Najwyższego. Postanowienie Sądu Najwyższego dotyczące oddalenia zażalenia na postanowienie Sądu Okręgowego o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania w sprawie o podział majątku jest orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie.

W sytuacji, gdy orzeczenie wydane zostało przez Sąd Najwyższy nie przysługuje od niego skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem. Nie jest też możliwa kontrola tego orzeczenia przez sąd powszechny na podstawie przepisu art. 424^{1b} k.p.c., gdyż ten dotyczy jedynie orzeczeń niekończących postępowania w sprawie.

Apelujący nie wskazywał na jakiegokolwiek uchybienia Sądu I instancji, podnosił, że Sąd Najwyższy naruszył przepis art. 417¹ § 2 k.p.c. (oczywiście powód chciał się powołać na art. 417¹ § 2 k.c.) i z tego uchybienia wywodzi odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa.

Kategoria „bezprawności judykacyjnej” z art. 417¹ § 2 k.c. jest węższa od bezprawności z art. 417 § 1 k.c., która obejmuje każdą obiektywną sprzeczność działania bądź zaniechania władzy publicznej z przepisami prawa. Przepisy art. 424^{1b} w związku z art. 417¹ § 2 k.c. nie dają samodzielnej podstawy sądowi powszechnemu do oceny orzeczenia Sądu Najwyższego w sytuacji, gdy strona skorzystała z prawa wniesienia skargi kasacyjnej i Sąd ten rozstrzygał merytorycznie o skardze. Po pierwsze dlatego, że art. 424^{1b} k.p.c. nie ma zastosowania w przypadkach, o których mowa w art. 424^{1a} k.p.c., albowiem ten ostatni przepis zrównuje orzeczenia Sądu Najwyższego z prejudykatem, o którym mowa w art. 424¹ § 1 k.p.c. Po drugie dlatego, że wykładnia art. 424^{1b} k.p.c. dokonana przez Sąd pierwszej była poprawna. Należało przede wszystkim odnieść jego treść - w ramach logicznego wnioskowania i dedukcji - do poprzedzających go przepisów art. 424¹ § 1 i § 2 k.p.c. oraz art. 424^{1a} k.p.c. Przy wsparciu o reguły wykładni systemowej, o rudymenarnym znaczeniu, z odwołaniem się do "historii" tego unormowania, poprzedzonego przywołanym przez Sąd Okręgowy wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 kwietnia 2008 r. (Sk 77/06), jego istotna treść oznacza, że chodzi w nim o inne, niż wskazane w powołanych wyżej przepisach (poprzedzających art. 424^{1b}) prawomocne orzeczenia, od których skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem nie przysługuje, a więc orzeczenia incydentalne, niekończące postępowania, wydawane zarówno w postępowaniu procesowym, jak i nieprocesowym oraz w postępowaniu egzekucyjnym (także klauzulowym) – dla porównania postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2010 roku, sygn. akt II CNP 76/10, publ. LEX nr 707862.

Ustawodawca nie przewidział możliwości dochodzenia odszkodowania bądź zadośćuczynienia za niezgodne z prawem orzeczenia Sądu Najwyższego. Wykluczył dopuszczalność badania legalności takiego orzeczenia obdarzając je niewzruszalnym domniemaniem zgodności z obowiązującym porządkiem prawnym. Nie ma w polskim systemie prawnym podstawy umożliwiającej ocenę orzeczenia Sądu Najwyższego i odpowiedzialność za brak zgodności takich orzeczeń z prawem.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny uznając apelację powoda za bezzasadną orzekł na zasadzie art. 385 k.p.c. jak w sentencji.

O kosztach postępowania Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. Sytuacja życiowa powoda stanowi szczególnie uzasadniony wypadek pozwalający Sądowi nie obciążać powoda w ogóle kosztami. Powód ma 65 lat, cierpi na wiele chorób, wymaga pomocy innych osób w codziennych czynnościach, a otrzymywane przez powoda zagraniczne świadczenie emerytalno-rentowe jest zajęte przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Tarnowie.